

## POSTANOWIENIE

Dnia 15 października 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Bojańczyk

w sprawie **K.G.** i **Ż.G.**,

skazanych z art. 258 § 1 k.k. i in.

w Izbie Karnej na posiedzeniu bez udziału stron w dniu 15 października 2025 r.

w przedmiocie wniosku SSN J.M. o wyłączenie członka składu orzekającego SSN M.B. od udziału w sprawie o sygn. akt III KO 15/24, na podstawie art. 41 § 1 k.p.k.

p o s t a n o w i ł:

**wniosek pozostawić bez rozpoznania.**

## UZASADNIENIE

Zarządzeniem z dnia 16 października 2024 r., Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą Izby Karnej w związku z sygnalizacją przez sędziego, któremu niniejsza sprawa została przydzielona potrzeby wyznaczenia składu 3-osobowego, na podstawie art. 80 § 1 uSN oraz § 80 ust. 7 regSN w zw. z art. 544 § 2 k.p.k. wyznaczył następujący skład orzekający: SSN J.M. (przewodniczący) oraz SSN M.B. i SSN J.B. (pkt 1). Sędzią sprawozdawcą został sędzia, któremu sprawa została przydzielona (§ 80 ust. 2 zd. 3 regSN), tj. SSN J.M. (k. 8) (pkt 2) (*k. 10*).

Zarządzeniem z dnia 21 października 2024 r., SSN J.M. jako sędzia referent sprawy — jak się wyraził — " w celu zagwarantowania stronie prawa do sądu", stwierdził istnienie okoliczności dających podstawę do wyłączenia z urzędu członka składu orzekającego SSN M.B. (art. 42 § 1 k.p.k. w zw. z art. 41 § 1 k.p.k. — por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22) (pkt 2) i w

związku z tym zarządził odpis zarządzenia przedstawić przewodniczącemu wydziału w celu zarejestrowania sprawy o wyłączenie z urzędu SSN M.B. i przydzielenie tej sprawy osobie, która nie jest w tej samej sytuacji ustrojowej (*nemo iudex in causa sue*) (pkt 4; pisownia org. - *przyp. SN*). Jednocześnie zarządził zdjęcie sprawy z terminu wyznaczonego posiedzenia na dzień 23 października 2024 r. (pkt 1) oraz doręczenie odpisu zarządzenia stronie inicjującej wznowienie postępowania kasacyjnego (pkt 1). Wskazane wyżej czynności sędzieja referent podjął w związku z zarządzeniem Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Karnej z dnia 16 października 2024 r. o wyznaczeniu składu orzekającego w sprawie o sygn. akt III KO 150/24 i – jak podał we wstępnej części zarządzenia – „(...) wskazaniem w jego treści, że sprawa w przedmiocie sygnalizacji wznowienia postępowania kasacyjnego w sprawie o sygn. akt III KK 464/21 ma być rozpoznawana przez Sąd Najwyższy w składzie z osobą powołaną na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego z naruszeniem art. 179 Konstytucji RP, w układzie, gdy:

- sygnalizacja wznowienia z urzędu dotyczy orzeczenia wydanego przez sędziego powołanego w takim samym trybie co członek składu (sprawa III KK 464/21),

- tryb wyznaczania składu Sądu Najwyższego w tej sprawie został określony poza ogólnymi regułami tworzenia składu w planie sesji i posiedzeń Izby Karnej (wyznaczany jest skład na podstawie oddzielnego zarządzenia Prezesa Izby, które zastrzega wyznaczanie składu tylko przez niego i w sposób odmienny niż co do innych spraw rozpoznawanych w Izbie Karnej – tzw. „ręczny” przydział spraw),

- wyznaczanie składów mieszanych (z osobami powołanymi w wadliwej procedurze na skutek wniosku tzw. neo-KRS) jest stosowane przez Prezesa Izby Karnej tylko w sprawach wznowienia postępowania kasacyjnego, co mając na uwadze treść powszechnie znanego oświadczenia trzydziestu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2022 r., podpisanego także przeze mnie (jako sędziego referenta w tej sprawie), uprawnia mnie do postawienia tezy o podejmowaniu przez Prezesa Izby Karnej administracyjnych działań zmierzających do utrudniania rozpoznania spraw o wznowienie postępowania kasacyjnego,

- przedmiot postępowania w niniejszej sprawie – w zakresie podstaw do wznowienia postępowania na skutek naruszenia zasad proceduralnych w postępowaniu kasacyjnym – mieści się w normie art. 6 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (EKPC – por. wyrok Wielkiej Izby z dnia 11 lipca 2017 r., sprawa *Moreira Ferreira* przeciwko Portugalii, skarga nr 19867/12; szerzej w tej materii w: postanowienie SN z dnia 16 września 2021 r., I KZ 29/21, OSNK 2021, z. 10 poz. 41), a orzekanie w składzie z udziałem osoby powołanej do Sądu Najwyższego w wadliwej procedurze na skutek wniosku tzw. neo-KRS pozbawia stronę prawa do sądu w rozumieniu art. 6 ust. 1 EKPC oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (np. sprawy: *Reczkowicz* przeciwko Polsce, *Dolińska i Ozimek* przeciwko Polsce, *Advance Pharma sp. z o.o.* przeciwko Polsce, *Wałęsa* przeciwko Polsce)" (k. 11).

### **Sąd Najwyższy zważył, co następuje.**

W pierwszej kolejności należało rozważyć charakter czynności procesowej, która przybrała zewnętrzną postać wielopunktowego zarządzenia sędziego Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2024 r. Otóż w pryzmacie określonych w nim dyspozycji należy rozważyć znacznie tej czynności.

Brzmienie zarządzenia, w którym jego Autor m. in. "stwierdza istnienie okoliczności dających podstawę do wyłączenia z urzędu członka składu orzekającego SSN M.B." zdaje się wskazywać na to, że jest to *sui generis* oświadczenie wiedzy, bez elementu postulatywnego, właściwego dla takich czynności procesowych, jak wnioski o wyłączenie sędziego. Z drugiej strony wyrażenie w zarządzeniu woli co do "przedstawienia odpisu zarządzenia przewodniczącemu wydziału w celu zarejestrowania sprawy o wyłączenie z urzędu SSN M.B." wskazuje na to, że chodzi tutaj zapewne o hybrydową czynność o charakterze postulatywnym, tyle tylko, że nie ujętą przez autora zarządzenia w sposób wystarczająco jasny (kwestię elementu władczego zarządzenia sprowadzającego się do wyrażenia polecenia "przydzielenia tej sprawy osobie, która nie jest w tej samej sytuacji ustrojowej" należy pozostawić bez komentarza: problematyka przydziału spraw sędziom Sądu Najwyższego regulowana jest przez właściwe przepisy, przydział sprawy nie zależy od woli sędziego wyrażającego

określone zapatrywanie odnośnie konieczności wyłączenia innych sędziów z którymi orzeka w składzie kolegiальnym). Wszelkie wątpliwości odnośnie natury przedsięwziętej czynności (znaczenia procesowego zarządzenia z dnia 21 października 2024 r.) rozwiewają jednak dalsze pisma złożone do akt sprawy, z których wynika jednoznacznie, że intencją Autora zarządzenia było złożenie wniosku o wyłączenie SSN M.B. od udziału w sprawie sygn. III KO 150/24.

Wniosek ten jest niedopuszczalny. Analizując dyskusyjne zagadnienie istnienia uprawnienia procesowego sędziego wyznaczonego do składu orzekającego do złożenia wniosku o wyłączenie jednego lub więcej współwotantów wyznaczonych do rozpoznania sprawy należy stwierdzić, że ustawa postępowania karnego nie wyposaża sędziego wyznaczonego do orzekania w składzie kolegiальnym w zdolność do zainicjowania postępowania w przedmiocie wyłączenia innych członków składu orzekającego wyznaczonych do orzekania w danym komplecie.

W pierwszej kolejności należy wskazać na to, że Kodeks postępowania karnego w sposób zupełny i precyzyjny określa tryb incydentalnego postępowania w przedmiocie wyłączenia sędziego (*Rozdział 2 — Wyłączenie sędziego*). Po określeniu dwóch zasadniczych podstaw „materialnoprawnych” wyłączenia sędziego (*iudex inhabilis, iudex suspectus*: art. 40 i 41 k.p.k.) unormowany został tryb procedowania w przedmiocie wyłączenia sędziego. Ustawodawca określił sposób inicjowania tego postępowania przez wskazanie, że wyłączenie następuje — *verba legis* — „na żądanie sędziego, z urzędu albo na wniosek strony” (art. 41 § 1 k.p.k.). Te trzy osobne tryby inicjowania wypadkowego postępowania w przedmiocie wyłączenia winny być — w razie pojawienia się jakichkolwiek wątpliwości co do ich ewentualnego znaczenia — interpretowane przez pryzmat innych przepisów dotyczących wyłączenia sędziego, regulujących zasady i tryb wyłączenia sędziego.

Pomijając z oczywistych względów kwestię złożenia wniosku na wniosek strony, analizy wymaga zagadnienie, czy mówiąc o wyłączeniu „na żądanie sędziego” oraz o wyłączeniu sędziego „z urzędu”, ustawa postępowania karnego mogła mieć na myśli — także — żądanie składane przez jednego z członków kolegiального składu orzekającego wobec innych członków tego składu, tak jak to

uczynił w niniejszej sprawie SSN J.M. wobec SSN M.B. o SN w zarządzeniu z dnia 21 października 2024 r. Otóż baczniejsze przyjrzenie się kontekstowi normatywnemu, w którym został umieszczony przepis art. 42 § 2 k.p.k. prowadzi do wniosku, że złożenie takiego żądania czy wniosku nie jest dopuszczalne.

Jeżeli chodzi o wyłączenie sędziego z urzędu, to oparcie się przy wykładni sformułowania „wyłączenie z urzędu” na *argumentum a rubrica* jednoznacznie wskazuje na to, że chodzi tu o sytuację, w której dochodzi do „autowyłączenia” sędziego (art. 42 § 2 k.p.k.) z uwagi na zaistnienie jednej z okoliczności skatalogowanych w przepisie art. 40 k.p.k.: stwierdzenie przez sędziego zmaterializowania się takiej okoliczności prowadzi do wyłączenia z urzędu, które następuje z momentem złożenia przez sędziego, którego dana okoliczność dotyczy, pisemnego oświadczenia w przedmiocie stwierdzenia istnienia jednej z przyczyn wskazanych w art. 40 k.p.k. Wyłączenie sędziego SN M.B. nie może zatem nastąpić z urzędu, bowiem tryb ten został przez ustawodawcę zarezerwowany dla wyłączenia sędziego na podstawie przyczyn zaliczanych do kategorii określonej zbiorczo jako *iudex inhabilis*, zaś sędzia Sądu Najwyższego wskazana w wniosku SSN J.M. nie wyłączyła się od rozpoznania sprawy na podstawie przepisu art. 40 k.p.k. — *ergo*, nie doszło do uruchomienia trybu wyłączenia z urzędu.

Pozostaje więc do rozważenia, czy przez „żądanie sędziego”, o którym mowa w przepisie art. 42 § 1 k.p.k., wolno także rozumieć żądanie sędziego wyznaczonego do składu kolegiального, artykułujące subiektywne przekonanie tego sędziego, iż co do innego z członków kompletu orzekającego zachodzi okoliczność, o której mowa w art. 41 § 1 k.p.k. Odpowiadając na tak postawione pytanie należy uznać, że sędzia taki nie jest uprawniony do złożenia takiego żądania (wniosku).

Po pierwsze, godzi się podkreślić, że tam, gdzie ustawodawca nawiązuje do obowiązków czy uprawnień członków składu kolegiального, to mówi o tym wyraźnie, wskazując na to, że mowa jest właśnie o poszczególnych członkach kompletu orzekającego (por. np. art. 108 § 2 k.p.k., 113 § 1 k.p.k., art. 149 § 3 k.p.k., art. 349 § 1 zd. pierwsze k.p.k., art. 370 § 1, § 2a, § 3 k.p.k.). Ta dyferencjacja pojęciowa jest mu więc doskonale znana. A zatem gdyby intencją ustawodawcy było stworzenie warunków normatywnych stymulujących kontrolę wewnętrzną w ramach kompletu orzekającego w przyznaniu istnienia okoliczności mogących rzutować na

bezstronność członków składu orzekającego i przyznanie procesowego uprawnienia do inicjowania postępowania w przedmiocie wyłączenia sędziego także członkom kolegiального składu orzekającego (a więc niejako „krzyżowego” inicjowania tego postępowania), to bez wątpienia prawodawca sięgnąłby wówczas właśnie do tej wypróbowanej i dobrze znanej Kodeksowi postępowania karnego formuły legislacyjnej. Innymi słowy uzależniłby zainicjowanie postępowania w przedmiocie wyłączenia sędziego — dodatkowo — od złożenia żądania „przez członka składu orzekającego”, wyraźnie upoważniając członków kolegialnych kompletów sądzących do inicjowania „krzyżowej” kontroli warunków bezstronności. Tak jednak ustawodawca nie uczynił, brak jest zaś jakiegokolwiek innego normatywnego punktu odniesienia dla tezy, że przepis art. 42 § 2 k.p.k. w zakresie, w którym odnosi się do „żądania sędziego”, może mieć na myśli kogokolwiek innego, niż samego sędziego, który powziął wątpliwości co do istnienia okoliczności mogących prowadzić do jego wyłączenia, zaś okoliczności te lokują się już poza obrębem powodów wskazanych w art. 40 k.p.k. i należą do otwartej kategorii unormowanej w art. 41 § 1 k.p.k.

Stanowisko powyższe wspiera odczytanie przepisu art. 42 § 1 k.p.k. w kontekście i z uwzględnieniem treści pozostałych przepisów, wśród których został on umieszczony w Rozdziale 2-gim Kodeksu postępowania karnego, tj. art. 40 § 1 k.p.k. i 41 § 1 k.p.k. Nie sposób bowiem interpretować sformułowania „wyłączenie następuje na żądanie sędziego” w izolacji od brzmienia przepisów, które stanowią, że cyt.: „sędzia jest z mocy prawa wyłączony od udziału w sprawie...” i „sędzia ulega wyłączeniu, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w danej sprawie”. Łączne odczytanie tych przepisów upoważnia do stwierdzenia, że mówiąc o „żądaniu sędziego” ustawodawca miał na myśli ten sam podmiot (tego samego sędziego ze składu orzekającego), o którym mowa jest w art. 40 § 1 k.p.k. i art. 41 § 1 k.p.k.

Po drugie, przy wykładni sformułowania „żądanie sędziego” niemożliwe jest abstrahowanie od treści przepisu art. 42 § 4 zd. pierwsze k.p.k. Jeżeli zastrzega się, że w „w składzie [sądu] orzekającym w kwestii wyłączenia nie może brać udziału sędzia, którego dotyczy wyłączenie”, to przecież jest rzeczą oczywistą, że wniosku o wyłączenie sędziego nie może złożyć inny ze współwotantów, bowiem

oznaczałoby to, że ustawa procesowa zezwala sędziemu na zaiste osobliwą kumulację ról procesowych: jednoczesne wystąpienie z określonym subiektywnym poglądem dotyczącym potrzeby wyłączenia współwotanta(-ów) i inicjatywą opartą na takim subiektywnym zapatrywaniu oraz orzekanie w przedmiocie złożonego przez siebie wniosku. Gdyby ustawodawca dopuszczał możliwość złożenia wniosku o wyłączenie co do jednego członka składu orzekającego przez innego z członków tego składu, to z pewnością okoliczność ta zostałaby uwzględniona w treści art. 42 § 4 zd. pierwsze k.p.k., a przepis w tym zakresie musiałby mieć całkowicie inne brzmienie i wprowadzać ograniczenie następującej treści: „w składzie orzekającym w kwestii wyłączenia nie może brać udziału sędzia, którego dotyczy wyłączenie ani sędzia, który złożył wniosek o jego wyłączenie”.

Sumując należy zatem powiedzieć, że ustawa postępowania karnego nie dopuszcza „krzyżowego” inicjowania incydentalnych postępowań w przedmiocie wyłączenia sędziego: niedopuszczalne jest złożenie wniosku o wyłączenie sędziego przez innego z członków kolegiального kompletu orzekającego. Powyższe stanowisko było już poprzednio prezentowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego, w którym stwierdza się trafnie, że „[...] w obowiązującym stanie prawnym żądanie sędziego dotyczące wyłączenia od rozpoznania określonej sprawy, o którym mowa w [...] art. 42 § 1 k.p.k. może dotyczyć tylko jego osoby a nie innego członka składu orzekającego” (postanowienia Sądu Najwyższego z: 30 listopada 2022 r., sygn. akt V KB 5/22, 12 maja 2023 r., sygn. III KB 5/23).

Należy także podkreślić, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego od dawna wyrażany jest pogląd, że wyłączenie sędziego na podstawie przepisu art. 41 § 1 k.p.k. możliwe jest jedynie na wniosek strony lub samego sędziego, którego dotyczy okoliczność, niedopuszczalne jest wyłączenie z urzędu w tym zakresie: „orzeczenie [w przedmiocie wyłączenia sędziego z powodu istnienia uzasadnionych wątpliwości co do jego bezstronności w sprawie], zgodnie z art. 42 § 4 k.p.k., może zapaść jedynie wówczas, gdy sędzia złoży takie żądanie, albo gdy wniosek w tej kwestii złoży strona postępowania (art. 42 § 1 k.p.k.). Jest bowiem oczywiste, że decyzji o wyłączeniu sędziego na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. sąd nie może podjąć z urzędu, albowiem tryb ten ustawa rezerwuje wyłącznie dla wypadków występowania przyczyn wyłączających sędziego z mocy art. 40 k.p.k. (art. 42 § 2

k.p.k.)” (tak m. in. postanowienia z: 6 marca 2008 r., sygn. III KK 421/07, OSNKW 2008, nr 6, poz. 51; 27 lipca 2017 r., sygn. IV KK 244/17, SIP «Lex» nr 2341788; 26 lutego 2020 r., sygn. III KK 4/20, SIP «Lex» nr 3260275).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w części dyspozytywnej postanowienia, zawarty w zarządzeniu z dnia 21 października 2024 r. wniosek SSN J.M. o wyłączenie współwotantki w sprawie sygn. III KO 150/24 — sędziego o SN M.B., pozostawiając bez rozpoznania.

[WB]

[r.g.]